

מקורות של המוסיקה "החסידית" המודרנית

רוב המוסיקה שנשמעת היום בציבור החרדי היא בכלל לא יהודית. נכון שיקפצו עלי מיד כל החסידים של המוסיקה החילונית הזאת ויאמרו שגם כל הניגונים היהודיים הישנים אינם יהודיים, וחלק מהם חוברו ע"י גוים, כמו כל נדרי, מעוז צור וכו' וכו'. ואני מדגיש את זה שוב – שרוב המוסיקה הנשמעת היום בציבור החרדי היא בכלל לא יהודית – פירוש, שלא ראוי ליהודים לשמוע אותה, כי שינוי גדול חל בתפקיד המוסיקה בעולם, ובניגוד למוסיקה הישנה של ארצות אירופה, שרובה היתה מכובדת וכשרה, היום המציאו כמה צורות חדשות שעיקר תכליתן היא לעורר את היצר הרע, והיסוד של המוסיקה הזאת הוא פריצות. אין בזה כל מחלוקת בין המומחים, ותוצאות השפעת המוסיקה המודרנית ניכרות על הגוים וכן על החילונים שרגילים לשמוע אותה.

מהיכן הגיעה המוסיקה החדשה שכבשה את לבבות הדור הצעיר בכל העולם? ברור שהמחלה המידבקת התחילה באמריקה, אבל האם זו מוסיקה אמריקאית? מי שמכיר את המוסיקה האמריקאית שנוגנה לפני יותר ממאה שנים יכול להעיד שהיא לא תרמה הרבה למוסיקת רוק. ההשפעה של המוסיקה הישנה הזאת כן ניכרת במוסיקה עממית אמריקאית שנקראת Folk Music, אבל המוסיקה הפראית שמנגנים כיום כמעט אין לה קשר לזה. רוב ההשפעה של מוסיקת רוק באה מהמוסיקה של הכושים, היינו מה שנקראת "ג'אז" או "בלוז". ונמצא שהמוסיקה שעושים היום לחרדים – שכפי שמודים הזמרים החרדים שעל פי רוב זו מוסיקת "רוק" – היא מלאה השפעות ממוסיקה כושית, עם קצת טעם יהודי. ויש לברר את המקורות של המוסיקה הזאת.

עד לפני 30 שנה, כל המוסיקה היהודית האשכנזית היתה באמת מוסיקה אירופאית עם טעם יהודי, היינו שבדרך כלל אפשר להכיר היטב בכל שיר יהודי מאיזה ארץ הגיע. מי שמבין במוסיקת העמים

יודע שהשירים של היהודים הגרמנים הם בסיגנון גרמני, ושל חסידי גור הם בסיגנון פולני, של ויז'ניץ רומני וכו'. כלומר, שבכל התקופות נהגו היהודים לחקות את הסיגנון של הגוים מסביב. דבר זה מותר, מאחר שרוב המוסיקה בארצות אירופה היתה כשרה, ובדרך כלל, התכלית של המוסיקה אצל הגוים האלה היתה כבוד, והיא היתה חכמה נכבדת בעיניהם. וזו היא הסיבה מדוע לא כתבו רבותינו הראשונים ואחרונים ז"ל בארצות אשכנז נגד המוסיקה שהיתה רווחת בזמניהם.

אבל המוסיקה של בני כוש שהגיעה לאמריקה אינה כן. היא לא באה מהשכל ולא נעשתה לשום תכלית מכובדת. היא באה מפנימיותם של בני אותה אומה של עבדים שהגיעו מאפריקה. לדעת המומחים, הרבה מהמקצבים והתנועות שיש במוסיקת ג'אז קיבלו בירושה מאבותיהם שבאפריקה. התכלית של המוסיקה שם לא היתה לכבוד מלכיהם אלא ללוות את פולחן העבודה זרה וכישוף שנקרא voodoo. כאשר עברו הכושים לאמריקה ולאיי הקריביאן העבירו עמם את הכישוף הזה. בשנת 1619 חוקקו חוקים כנגד הכישוף, אבל החוקים הללו לא הצליחו למנוע אותם, וידוע שלפחות עד שנת 1835 היו הכושים מתאספים בעיר ניו אורלינס והיו שרים ועושים מעשי כישוף ואף זובחים בהמות כדי להקריב את דמם לשדים.

מאותה עיר בדרום ארה"ב, שבה עדיין היו עושים שם כישוף של וודו נולדה המוסיקה שאנחנו קוראים ג'אז. יש לדעת שלא היו מנגנים את המוסיקה הזאת בקונצרטים אלא בבתי פריצות, וזה הוא הפירוש של המילה "ג'אז" בשפה של הכושים מאפריקה מערבית. יש לדעת שגם השם רוקנ'רול הוא גם כינוי לאותו דבר בסלאנג של הכושים. לפי זה אין ספק שהקשר בין מוסיקת ג'אז ורוק לפריצות אינה מקרית, אלא היא כל התוכן הפנימי והתכלית של המוסיקה הזאת.

בשנות העשרים של המאה העשרים כבר הגיע ג'אז לערים הגדולות בארה"ב. הדבר קיבל ביקורת חריפה בעיתונים שטענו שהמוסיקה הזולה הזאת לא היתה רק סימן אלא גם סיבה לקלקול הצניעות בציבור, וגרמה לפריצות רבה.

כל הסיגנונות הפופולריים בזמנינו קשורים ובנויים על מוסיקת ג'אז. "מוסיקה אמריקאית פופולרית של שנות העשרים הכניסה את הצורות הקצביות והמלודיות של ג'אז של הכושים האמריקאים" [אריק סלצמן: מוסיקה של המאה העשרים, עמוד 225]. מאז נטיית המון העם היתה דוקא למוסיקה של הפקרות, שהיא כולה גשמית ותאוותנית ללא שום תוכן רוחני, ובמשך הזמן השתנו גם ההשקפות שלהם בהתאם לכך. המוסיקה המסודרת והמכובדת של ארצות אירופה נשארה רק אצל האינטליגנציה והשמרנים שבתוכם.

במשך תקופה של שלשים שנה הופיעו סוגים חדשים רבים במוסיקה הפופולרית, כולם תולדות של מוסיקת ג'אז כגון: Swing, Blues, Beebop, Boogie-Woogie, Rhythm and Blues. ובשנות החמשים הופיעה מוסיקת רוקנרול (או בקיצור "רוק"). הדבר הבולט במוסיקה זו הוא שתמיד המקצב הוא הדבר החשוב ביותר, והניגון הוא טפל למקצב. גם זה אינו דבר חדש בעולם. גם הכושים הפרימיטיביים שבאפריקה עושים מוסיקה כזאת, ולדעת פרופסור פיאר מוג'ה משטרסבורג בצרפת, תכלית המוסיקה הזאת היתה להשפיע על השומע לעבוד ע"ז או לתכלית של פריצות. יתכן שרבים יחשבו שיש בדבריו חידוש גדול, אולם כבר כתבו זאת רבותינו ז"ל בביאור כוונתו של יובל בן למך שהמציא כלי נגינה – עיין ברש"י בפרשת בראשית בשם המדרש שכוונת יובל היתה לשם ע"ז, ועיין במלבי"ם שמפרש שכוונתו היתה להמשיך לב נשים.

כל מה שכתבנו כאן נמצא בדברי המלבי"ם זצ"ל בפרשת בראשית [פרק ד', כ"א]: "ושם אחיו יובל. הוא לקח לחלקו את הנהר השני הסובב כל ארץ כוש ששם הזימה והנאוף, והוא היה ההתחלה אל הזמר והניגון ע"ד "קחי כנור סובי עיר זונה נשכחה", שכן היה דרך המתעתעים לשיר שיר הזונה גם בבתי משתיהם גם בבתי אליליהם, שהגם שאח"כ שב הניגון לדבר נכבד, הממציא הראשון היה להמשיך לב נשים, וע"כ נקרא שמו עוגב מלשון שיר עגבים."

הגוים באמריקה חידשו את המוסיקה של יובל והדבר התפשט בזמן קצר בכל העולם.